

2025-02-27
S2025/00421 (delvis)

Socialdepartementet

Statens institutionsstyrelse
Box 1062
171 22 Solna

Uppdrag till Statens institutionsstyrelse att vidta åtgärder för att nya särskilda ungdomshem ska kunna inrättas

Regeringens beslut

Regeringen ger Statens institutionsstyrelse (SiS) i uppdrag att vidta de åtgärder som krävs för att öka antalet platser på de särskilda ungdomshemmen genom att nya särskilda ungdomshem inrättas antingen med stöd av 6 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) eller på annat sätt.

SiS ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

SiS ska när uppdraget utförs föra dialog med Sveriges Kommuner och Regioner.

SiS ska senast den 19 september 2025 lämna en delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) över hur arbetet med uppdraget bedrivs och vilka resultat som har uppnåtts. Senast den 23 januari 2026 ska SiS lämna en skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningen av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Skälen för regeringens beslut

Den senaste tiden har ett mycket stort antal sprängdåd och skjutningar skett på olika platser i landet. Konfliktnivån i de kriminella miljöerna bedöms vara hög liksom efterfrågan på våld och utförare. De kriminella nätverken har i allt högre utsträckning börjat använda sig av yngre utförare. Ökningen av gärningsmän under 15 år är dramatisk. Rekryteringen av barn och unga sker också allt oftare i onlinemiljöer med hjälp av digitala tjänster. Exempelvis

läggs det på sociala medier öppet ut uppdrag om grova våldsbrott och andra brott.

Under senare tid har framför allt barn och unga som befinner sig på hem för vård eller boende (HVB) rekryterats för att begå grova våldsbrott.

Regeringen ser mycket allvarligt på detta och kraftfulla åtgärder behöver därför vidtas. Barn och unga måste skyddas från skadliga miljöer och den vård som ges utanför det egna hemmet måste vara säker.

På de särskilda ungdomshemmen som SiS driver vårdas barn och unga med komplexa och omfattande behov. För att vården på dessa hem ska kunna vara trygg och säker har SiS tilldelats särskilda befogenheter som bl.a. innebär begränsningar i rörelsefrihet, begränsningar i användningen av elektroniska kommunikationstjänster och möjligheter att kontrollera vad som förs in på hemmen.

I dagsläget råder hög beläggning och platsbrist på de särskilda ungdomshemmen. Det finns alltså barn och unga som har behov av vård på ett särskilt ungdomshem, men som inte får sådan vård eftersom det saknas platser. Det handlar bland annat om barn och unga som i dag är placerade på HVB. På HVB har personalen inte tillgång till samma befogenheter som på de särskilda ungdomshemmen. Befogenheterna på HVB är dessutom begränsade till det som faller inom ramen för det dagliga omsorgs- och tillsynsansvar som följer av föräldrabalken. Personalen på HVB har t.ex. inte möjlighet att begränsa barns och ungas vistelse utanför boendet eller begränsa användningen av elektronisk kommunikation såsom är möjligt vid ett särskilt ungdomshem.

Regeringen har den 8 februari 2024 beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. utreda införandet av vissa särskilda befogenheter vid HVB för barn och unga (dir. 2024:18). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 1 september 2025. En sådan reform är dock en långsiktig åtgärd och nu behöver åtgärder på kortare sikt vidtas.

Regeringen bedömer att det behövs fler platser på de särskilda ungdomshemmen för att möta det behov som med anledning av våldsvågen, har uppstått.

Enligt 6 kap. 3 § första stycket socialtjänstlagen ska behovet av särskilda ungdomshem tillgodoses av staten. Statens institutionsstyrelse leder

verksamheten vid dessa hem. Enligt 6 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen får dock SiS, om det finns särskilda skäl, genom avtal uppdra åt en region eller en kommun att inrätta och driva särskilda ungdomshem. Om uppdrag lämnas till en kommun eller region att driva ett sådant hem har staten, genom SiS, fortfarande ett övergripande ansvar för vården. Det innebär bland annat att de särskilda befogenheter som annars endast får användas på de särskilda ungdomshemmen kan användas.

Regeringen bedömer, mot bakgrund av det mycket allvarliga läget med en kulminerande våldsvåg med unga gärningsmän, att det kan anses föreligga särskilda skäl enligt 6 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen. Det finns därmed förutsättningar för SiS att genom avtal uppdra åt en eller flera kommuner eller regioner att inrätta och driva särskilda ungdomshem.

Ytterligare sätt att frigöra platser på de särskilda ungdomshemmen är att fler öppenvårdsplatser inom ramen för SiS verksamhet skapas, i syfte att underlätta för utslusningsprocessen. I detta sammanhang kan nämnas att SiS i regleringsbrev för år 2024 har fått i uppdrag att inventera och förbättra förutsättningarna för enskilda att få en ändamålsenlig vård. Det gäller särskilt i de fall där vård skulle kunna tillgodoses bättre i andra vårdformer än en placering på SiS. Uppdraget syftar bland annat till att frigöra fler platser. Uppdraget ska slutredovisas senast den 7 maj 2026.

I sammanhanget kan också nämnas att regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har träffat en överenskommelse om en kraftsamling för bättre tillgång till vårdplatser som svarar mot barns och ungas behov. Enligt överenskommelsen ska SKR bland annat föra dialog med SiS för att underlätta både in- och utskrivningsprocessen på de särskilda ungdomshemmen, i syfte att fler vårdplatser på de särskilda ungdomshemmen ska kunna tillgängliggöras.

Mot denna bakgrund ges SiS i uppdrag att vidta de åtgärder som krävs för att antalet platser på de särskilda ungdomshemmen ska kunna öka genom att nya särskilda ungdomshem inrättas antingen med stöd av 6 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen eller på annat sätt.

Målsättningen med uppdraget är att de barn och unga som socialnämnden bedömer har behov av vård på ett särskilt ungdomshem, ska kunna få sådan vård och därmed skyddas från skadliga miljöer.

På regeringens vägnar

Camilla Waltersson Grönvall

Axelina Lundfall

Kopia till
Finansdepartementet/ BA, K, SFÖ
Sveriges Kommuner och Regioner
Utredningen om HVB för barn och unga (S 2024:03)